

MEXICO CẢI TỔ, MỞ CỬA THỊ TRƯỜNG NGÂN HÀNG

TS. Đặng Đức Long
Thời báo Tài chính

Cuối thập niên 80, đầu thập niên 90 của thế kỷ XX, Mexico cải tổ hệ thống ngân hàng nhà nước theo hướng hiện đại hoá và mở cửa thị trường tiền tệ tín dụng, cho phép ngân hàng nước ngoài được tham gia trực tiếp thị trường tài chính - chứng khoán. Mở màn cho lộ trình cải tổ này là tư nhân hoá các ngân hàng thương mại quốc gia, dùng quy luật cung cầu của thị trường tiền tệ thay thế dần biện pháp điều chỉnh hành chính các hoạt động của hệ thống ngân hàng. Cụ thể là, nhà nước từ bỏ kiểm soát lãi suất cho phép các ngân hàng tự xác định mức lãi suất và thời hạn thực hiện nghiệp vụ tích sản và tiêu sản, huỷ bỏ chế độ dự trữ bắt buộc, thay vào đó là hệ số khả năng thanh khoản của các ngân hàng để đảm bảo an toàn cho người gửi tiền và cho các khách hàng khác của ngân hàng. Hệ số này đôi khi còn được gọi là hệ số tín nhiệm vay mượn hay hệ số tín dụng. Hệ số tín dụng theo cách đánh giá, xếp hạng của Standard and Poor's như sau: Ngân hàng có khả năng thanh khoản cao nhất - được xếp vào loại 3 chữ A (AAA); thứ hai - 2 chữ A (AA); và thứ ba - 1 chữ A (A).

Trong thời gian 1991-1992, Mexico đã tư nhân hoá được 18 ngân hàng, trong đó bán 13 ngân hàng

cho các tập đoàn tài chính; 5 ngân hàng cho khu vực ngân hàng tư doanh bằng cách bán đấu giá, cho phép các ngân hàng trong nước và nước ngoài mua đấu giá công khai trên các sàn giao dịch. Ở đây Mexico cho phép các ngân hàng (người mua) được dùng trái phiếu chính phủ mua các cổ phiếu của ngân hàng tư nhân hoá, nhưng đối với ngân hàng nước ngoài thì không được mua quá 30% cổ phiếu loại "C" của các ngân hàng tư nhân hoá.

Tổng số tiền thu được do bán 18 ngân hàng nói trên đạt trên 12 triệu USD (theo giá năm 1993), cao hơn 3,5 lần giá trong bảng tổng kết tài sản của các ngân hàng này. Cao như vậy là do không áp dụng giá công bố khi chủ trương tư nhân hoá.

Năm 2003, Mexico cải tổ Luật Đầu tư nước ngoài, cho phép ngân hàng nước ngoài được trực tiếp mua cổ phiếu của ngân hàng thương mại tư nhân hoá và trực tiếp đầu tư vào ngân hàng kiểm soát các tập đoàn tài chính với mức tối đa là 30% vốn cổ phần của các ngân hàng này.

Phụ lục VII của chương "Các dịch vụ tài chính" trong thoả thuận thành lập NAFTA nói rõ lộ trình mở cửa thị trường cho ngân hàng Mỹ và Canada hội nhập thị trường ngân hàng Mexico, bằng cách: cả hai nước này phải mở các chi nhánh ngân

hàng của mình ở Mexico - thời hạn cuối cùng để mở ngân hàng ở Mexico là hết năm 2000. Thời gian này được gọi là thời kỳ quá độ mở cửa hội nhập. Trong thời gian này thị phần của ngân hàng nước ngoài có thể dao động trong khoảng 8% đến 15% trong hệ thống ngân hàng Mexico. Nếu sau khi hết thời hạn quá độ mà thị phần của ngân hàng nước ngoài lên tới 25% thì phía Mexico có quyền đóng băng hạn mức này trong 3 năm. Ngoài ra, còn quy định mức vốn của ngân hàng Mexico trong các ngân hàng nước ngoài ở Mexico là 1,5%. Trong thời gian quá độ, mức này lên tới 4%. Mở cửa thị trường ngân hàng tạo điều kiện thuận lợi cho ngân hàng thương mại Mexico làm quen và thích nghi dần với các điều kiện cạnh tranh ngày càng gay gắt trên thị trường tài chính - tín dụng quốc tế.

Năm 1994, Mexico phát sinh một số sự kiện, nhưng hai sự kiện đáng nhớ nhất có ảnh hưởng tích cực lâu dài đến sản xuất và đời sống của người dân Mexico. Đó là năm 1994, Mexico được kết nạp vào Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD) và Mexico chính thức trở thành thành viên của Khu vực Mậu dịch Tự do Bắc Mỹ (NAFTA) từ ngày 1/1/1994.

Sự kiện thứ ba là tháng 4/1994 Mexico ban hành Luật đầu tư nước ngoài, cho phép các nhà đầu tư được mở các chi nhánh ngân hàng của mình ở Mexico để tiện cho giao dịch buôn bán, sản xuất kinh doanh. Ngay sau khi luật này có hiệu lực Mexico đã tiếp nhận 12 đơn của 12 ngân hàng nước ngoài xin mở chi nhánh hoặc đặt văn phòng đại diện

ở Mexico, trong đó có: Bank of America, Bank of Boston, Chase Manhattan Bank, JP Morgan, Bank of Tokyo, Dresdner Bank, Bank of Canada và Bank of Montreal v.v...

Nhờ vậy, trong thời gian 1994-1998, Mexico đã có 20 ngân hàng nước ngoài hoạt động. Phần lớn các chi nhánh nước ngoài ở Mexico là của các tập đoàn tài chính đa quốc gia, gồm cả các công ty môi giới và các công ty cho thuê tài chính.

Cuối năm 1994 Mexico lâm vào khủng hoảng tài chính tín dụng vì lúc này nợ quá hạn, nợ xấu, khó đòi gia tăng, làm dân chúng thiếu lòng tin vào hệ thống ngân hàng, đua nhau rút tiền tiết kiệm. Thấy vậy, các nhà đầu tư cũng bán cổ phiếu mua của các ngân hàng không thu được nợ trên thị trường chứng khoán lấy tiền đầu tư ra các nước khác hoặc mua vàng, bảo toàn vốn, làm của để dành, khiến hệ thống ngân hàng bên bờ vực phá sản. Để đối phó với tình trạng này, chính phủ Mexico đã định hướng lại hoạt động của các quỹ tiết kiệm ngân hàng (FOBAPROA - thành lập năm 1990) theo hướng bảo hiểm tiền gửi, cơ cấu lại các ngân hàng, trợ giúp tài chính khi cần thiết, bán nợ khó đòi, chỉ định ban quản lý tạm thời ngân hàng yếu kém,... Đến cuối năm 1998, nhà nước đã thu được 750 triệu Peso về bán nợ khó đòi.

Mặt khác, để thu hút vốn tài chính vào Mexico, chính phủ cho phép ngân hàng nước ngoài mua một phần cổ phiếu của ngân hàng Mexico và kiểm soát trọn gói số cổ phiếu này với điều kiện mua cổ phiếu cho chi nhánh ngân hàng của mình ở Mexico. Ở đây, ngân hàng nước ngoài không được

mua cổ phiếu của ba ngân hàng thương mại là: Banamex, BancaSerfin và Bancomer.

Cải tổ lần này, Mexico cho phép ngân hàng nước ngoài được mua cổ phần của ngân hàng bậc trung (vốn từ 5 đến 10 triệu USD) của Mexico. Tham gia tích cực vào việc mua này phải nói đến Tây Ban Nha. Năm 1997, Ngân hàng Banco Santander của Tây Ban Nha đã mua được 75% vốn cổ phần của Banco de Mexico và 75% vốn cổ phần của tập đoàn tài chính đầu tư Mexico - Grupo Financiero InverMexico và chuyển giao số cổ phần này cho các chi nhánh của mình ở Mexico.

Lúc này ngân hàng Mỹ và Canada cũng đã quan tâm đến thị trường tài chính Mexico. Chẳng hạn, năm 1997 Citigroup của Mỹ đã mua Banco Confia của Mexico, còn ngân hàng Bank of Nova Scotia của Canada đã nâng được thị phần của mình từ 8% lên 55% trong vốn cổ phần của Banco Inverlat.

Do sáp nhập và bị mua thôn tính nên năm 1999 số lượng ngân hàng nước ngoài ở Mexico nhiều hơn số lượng ngân hàng của bản xứ, nhưng thị phần của ngân hàng nước ngoài trong vốn tích sản của hệ thống ngân hàng Mexico mới chỉ bằng 19%; năm 2000 - nâng lên 24%. Theo tài liệu của Ngân hàng Thế giới, năm 2006, thị phần của ngân hàng nước ngoài ở hệ thống ngân hàng Mexico đã nâng lên được 82% so với 95% thị phần ngân hàng nước ngoài ở Peru. Thị phần ngân hàng nước ngoài ở một số nước Đông Âu hậu xã hội chủ nghĩa trong thời gian này cũng cao hơn ở Mexico. Ví dụ ở

Hungary - là 94%; ở Slovakia - là 91%, ở Bosnia Herzegovina - là 90%.

Sở dĩ thị phần ngân hàng nước ngoài ở Mexico cao như vậy chủ yếu là do tháng 12/1998 Mexico sửa đổi Luật Đầu tư ban hành năm 1994, cho phép ngân hàng nước ngoài có thể sở hữu 100% vốn cổ phần của mọi ngân hàng Mexico, có nghĩa rằng, từ nay hệ thống ngân hàng Mexico đã được tự do hoá hoàn toàn.

Trong lần hoàn chỉnh Luật Đầu tư lần này (12/1998) Mexico cũng đổi mới hoạt động bảo vệ tiền gửi ngân hàng, thành lập Viện bảo vệ tiền tiết kiệm gửi ngân hàng (IPAB) thay thế quỹ tiết kiệm ngân hàng (FOBAPROA) làm nhiệm vụ bảo vệ tiền tiết kiệm gửi ngân hàng và trợ giúp tài chính cho những doanh nghiệp cần được trợ giúp nhằm bảo đảm cho nền kinh tế phát triển bình thường.

Các nhà kinh tế cho rằng, bán nợ khó đòi và bán cổ phần của các doanh nghiệp tư nhân hoá cũng là một kênh để thu hút vốn đầu tư nước ngoài vào thị trường tài chính chứng khoán Mexico, góp phần cho các doanh nghiệp nước ngoài mở rộng hoạt động sản xuất kinh doanh, tạo công ăn việc làm, giảm thiểu tình trạng lao động Mexico vượt biên trái phép ra nước ngoài nhất là sang Mỹ, làm ăn kiếm sống.

Các ngân hàng nước ngoài, nhất là các ngân hàng Tây Ban Nha, nhanh chóng chớp thời cơ mở cửa này để mua nợ khó đòi, mua cổ phiếu của các công ty tư nhân hoá để nâng thị phần sẵn có của mình ở Mexico hoặc mua thôn tính các ngân hàng Mexico sáp nhập vào các chi

nhánh sẵn có ở đây để tăng quy mô hoạt động của mình ở Mexico.

Ngay sau khi Luật Đầu tư sửa đổi có hiệu lực, năm 1999 hai ngân hàng Tây Ban Nha là BSCH và BBVA - đã mua cổ phiếu và mua thôn tính một số ngân hàng làm ăn kém hiệu quả của Mexico rồi sáp nhập vào mình để mở rộng quy mô hoạt động ở xứ sở này.

Lý do ngân hàng Tây Ban Nha nhạy cảm với thị trường tài chính tính dụng Mexico như vậy trước hết có lẽ vì Mexico là thành viên của NAFTA, lại có chung biên giới với Mỹ. Do vậy, Mexico có thể được coi là địa bàn rất thuận tiện cho lao động Tây Nam bán cầu quá cảnh đường bộ qua Mexico sang Mỹ làm ăn kiếm sống và cũng là địa bàn để ngân hàng Tây Ban Nha có thể tiếp cận với trên 22 triệu người nói tiếng Tây Ban Nha ở Mỹ để phục vụ về mặt ngân hàng và tín dụng cho những người cùng ngôn ngữ này, sau nữa, có lẽ vì hiện nay Mexico là nước có số người nói tiếng Tây Ban Nha nhiều nhất thế giới, đứng thứ hai là người Colombia.

Do vậy, có thể coi Mexico là trung tâm ngôn ngữ văn hoá, phong tục tập quán, màu da sắc tộc Tây Ban Nha ở Tây bán cầu, là địa bàn trung chuyển lao động, vật tư, hàng hoá giữa các nước Tây Nam bán cầu với Mỹ và Canada.

Thống kê hàng năm của Tổ chức Lao động thế giới (ILO) cho biết, từ đầu những năm 1980 đến năm 2001 chênh lệch thu nhập lao động cùng ngành nghề ở các nước Mỹ Latinh và ở Mỹ ngày càng gia tăng. Ví dụ, 1 giờ công lao động cùng ngành nghề ở Mỹ cao hơn ở Mexico gần 5 lần. Điều

này giải thích tại sao dân Mexico và một số nước Mỹ Latinh khác vượt biên (kể cả bất hợp pháp) sang Mỹ làm ăn ngày càng nhiều. Luật nhập cư Mỹ ban hành năm 2006 quy định rằng, những người được cấp thị thực sang Mỹ tham quan, du lịch, nhưng khi visa hết hạn mà vẫn ở lại Mỹ làm ăn kiếm sống, cũng bị coi là nhập cư bất hợp pháp.

Dân Mexico làm ăn kiếm sống ở Mỹ trong thời gian gần đây ước tính vào khoảng 9 triệu người, chiếm khoảng 13% lực lượng lao động Mexico từ 16 tuổi trở lên, trong đó, khoảng 3,5 triệu người nhập cư trái phép, mỗi năm gửi hàng chục tỷ đôla Mỹ về nước trợ giúp gia đình. Đây là nguồn phát sinh dịch vụ phí chuyển tiền giữa Mỹ và Mexico, là khoản thu hấp dẫn đối với các ngân hàng Tây Ban Nha vì thế ngay từ năm 1994 tập đoàn tài chính Tây Ban Nha BBVA đã mở rộng hoạt động của mình ở Mỹ bằng cách mua hai ngân hàng Mỹ là Laredo National Bank of Texas và Valley Bank of California

Theo Quỹ Phát triển Nông nghiệp quốc tế (IFAD), năm 2006 lao động Mexico ở nước ngoài gửi tiền về trợ giúp gia đình khoảng 23 tỷ USD, tương đương 2,8% GDP và 10% kim ngạch xuất khẩu của Mexico trong năm này. Nếu kể cả số tiền gửi về gia đình không qua ngân hàng và bưu điện, thì số tiền gửi về gia đình còn lớn hơn. Năm 2007, tiền lao động nước ngoài gửi về Mexico trợ giúp gia đình ít hơn năm 2006 vì lao động Mexico ở Mỹ khó kiếm việc làm do mùa Hè năm 2007 Mỹ lâm vào khủng hoảng tín dụng thế chấp, nhà làm ra không bán được, do vậy, diện

tích xây dựng nhà ở bị thu hẹp, công nhân mất việc làm.

Hiện nay về số tiền lao động ở nước ngoài gửi về trợ giúp gia đình, thì Mexico được xếp hàng thứ ba thế giới sau Ấn Độ (27 tỷ USD) và Trung Quốc (25.7 tỷ USD), nhưng lại đứng trên Philippines (17 tỷ USD). Pháp (12.5 tỷ USD), Tây Ban Nha (8.9 tỷ USD), Bỉ (7,2 tỷ USD), Đức và Anh - mỗi nước đều 7 tỷ USD. Rumani (6.8 tỷ USD). Tổng số tiền lao động làm thuê nước ngoài gửi về trợ giúp gia đình của toàn thế giới ở năm 2007 là 318 tỷ USD, trong đó, phần của các nước đang phát triển là 240 tỷ USD so với 221 tỷ USD năm 2006.

Trong số những ngân hàng nước ngoài ở Mỹ làm nhiệm vụ chuyên tiền của người lao động nước ngoài về nước giúp gia đình, thì 40% lượng tiền lao động Mexico ở Mỹ gửi về giúp gia đình là do tập đoàn BBVA của Tây Ban Nha đảm nhiệm.

Năm 2006, trong tổng số lợi nhuận BBVA thu được ở các nước Mỹ Latinh (100%) thì phần thu được ở Mexico chiếm 75%, trong khi đó phần lợi nhuận tập đoàn tài chính Santander thu được ở Mexico chỉ bằng 13% tổng lợi nhuận thu được ở các nước Mỹ Latinh.

Cuối năm 2007, Mexico thu hút được 31,4% nhân lực; 23,2% số chi nhánh, văn phòng đại diện; và 41,7% số khách hàng của tập đoàn tài chính BBVA. Đây là một trong số tập đoàn tài chính lớn ở vùng đồng Euro. Hai tập đoàn tài chính lớn của thế giới cũng đặt chi nhánh của mình ở Mexico là Citigroup (của Mỹ) và HSBC (của Anh). Năm 2007, tổng tích sản của các ngân hàng hoạt

động ở Mexico là 2.841 tỷ USD, thị phần của 4 chi nhánh của 4 ngân hàng lớn thế giới ở Mexico chiếm 69,03%. Trong tổng tín dụng của các ngân hàng thương mại hoạt động ở Mexico, thị phần tín dụng thương mại của 4 chi nhánh nói trên chiếm 69,47%. Trong tổng vốn tiết kiệm huy động được thị phần của 4 chi nhánh là 70,33%.

Xin nói thêm về 4 ngân hàng nước ngoài trên ở Mexico hiện nay:

- Trước hết nói về ngân hàng Bancomer, chi nhánh của tập đoàn tài chính Tây Ban Nha BBVA, có vốn tích sản, tổng vốn tín dụng và vốn huy động trên thị trường chứng khoán lớn nhất ở Mexico vào năm 2007. Hiện nay BBVA là một trong những tập đoàn tài chính lớn của Tây Ban Nha, có trên 30 chi nhánh ở nước ngoài. Bên cạnh các ngân hàng làm nhiệm vụ cung cấp các dịch vụ ngân hàng cho các pháp nhân và thể nhân, tập đoàn này còn có các cơ quan tài chính chuyên ngành như: Afore Bancomer - chuyên quản lý các quỹ hưu bổng; Hipotecaria Nacional - chuyên cho vay thế chấp; Seguros Bancomer - chuyên làm dịch vụ bảo hiểm nhân thọ, nhà ở và ô tô; Bancomer Gestion - chuyên quản lý tích sản của các công ty đầu tư thuộc tập đoàn BBVA; Casa de Bolsa Bancomer - là công ty môi giới - chuyên mua bán chứng khoán theo yêu cầu khách hàng, đôi khi làm cả các chức năng của ngân hàng đầu tư và tư vấn quản lý tài sản.

- Chi nhánh ngân hàng nước ngoài lớn thứ hai ở Mexico là Banamex, thuộc tập đoàn tài chính Citigroup của Mỹ. Ngoài chi nhánh này, tập đoàn Citigroup còn có các

định chế tài chính chuyên biệt như: Accival Casa de Bolsa - chuyên làm môi giới chứng khoán; Afore Banamex - chuyên quản lý quỹ hưu bổng; Seguros Banamex - chuyên làm dịch vụ bảo hiểm.

- Chi nhánh ngân hàng nước ngoài lớn thứ ba ở Mexico là Santander, thuộc tập đoàn tài chính Santander Tây Ban Nha. Đầu năm 2008, tập đoàn này được xếp hàng thứ nhất khu vực đồng Euro về vốn hoá trên thị trường chứng khoán EU, hiện đang chiếm địa vị thống trị trên thị trường tài chính tín dụng Brazil, Mexico và Chile. Trong cơ cấu của mình, tập đoàn tài chính Santander còn có các định chế ngân hàng, không chỉ cung cấp các sản phẩm và dịch vụ tài chính ngân hàng, mà còn làm nhiệm vụ cho vay

thế chấp, bảo hiểm thương mại, quản lý quỹ hưu bổng, làm dịch vụ môi giới trên thị trường chứng khoán và làm chức năng tư vấn cho các nhà đầu tư.

- Chi nhánh ngân hàng nước ngoài lớn thứ tư ở Mexico thuộc tập đoàn tài chính HSBC của Anh. ở Mexico nó cũng mang tên HSBC. Ngoài chi nhánh ngân hàng này, tập đoàn HSBC còn có 6 định chế tài chính khác làm các dịch vụ tài chính và phi tài chính như: HSBC Seguros, HSBC Afore, HSBC Casa de Bolsa, HSBC Finanza de Mexico, HSBC Operadora de Fondos và HSBC Servicios.

Sau đây là thị phần của 4 ngân hàng nói trên trong hệ thống ngân hàng Mexico năm 2007:

Ngân hàng	Tổng tích sản		Tổng vốn tín dụng		Tổng vốn tiết kiệm huy động được	
	triệu Peso	%	triệu Peso	%	triệu Peso	%
Tổng số	2.841.249,0	100	1.613.242,4	100	1.911.406,2	100
BBVA Bancomer	714.136,5	25,13	447.877,5	27,67	504.171,2	26,38
Banamex	530.404,4	18,67	264.654,4	16,40	369.137,7	18,58
Santander	389.327,4	13,70	215.659,0	13,32	233.589,3	12,22
HSBC	327.273,3	11,52	193.130,5	11,97	251.337,9	13,12

Tài liệu tham khảo:

1. Vốn nước ngoài ở Mexico. Tạp chí Mỹ Latinh, số 10/08
2. Lao động Mexico ở Mỹ. Tạp chí Mỹ và Canada", số 2/06
3. Ngân hàng nước ngoài bành trướng ở Mexico. Tạp chí Tiền tệ và tín dụng, số 4/2009.